

Kultúra

NAGY GÁSPÁR:

Szavak a rengetegből

Esziünkbe jut-e néha, hogy *próza* szavunk eredetileg jelző volt? Magvát az *oratio versa* ellentétpárja, az *oratio prosa* rejti, onnan lett a kötetlenül előrehaladó beszéd neve; de ha százszor szabad folyású is: a vérbeli próza mégis a mérték művészete – senki sem tudja ezt jobban, mint a szomszéd műfajba átránduló költők.

Csoda-e hát, hogy a *Szavak a rengetegből* című könyv oly egykettőre elárulja: itt a mérték maga a szerző. A forma pedig az az újságesszé, amelynek egyik klasszikusa, Babits azt írja egy másikról, jelesül Péterfyről, hogy „önmagából Széchenyit és Keményt érti meg, együtt álmodik Dantéval és Platónnal”. Ez a magába térés Nagy Gáspárnál is megvan. De míg Péterfy az *ars* és *vita* hamleti kérdését a „vagy ez, vagy az” végletéig vitte, addig a *Szavak a rengetegből* szerzőjében irodalom és élet valami-féle közös szellemiségként, egymást nemesítő értelemként jelentkezik. Hogy azután Nagy Gáspár egész irodalmi gazdagságával és összes életbőségével sem lehet önfeledt apostola kedves költőinek, nem ő tehet róla. Berzsenyiről, Katonáról, Kölcseyről, Petőfiről, Aranyról, Szabó Lőrincről,

Illyésről, Nagy Lászlóról és a többiekről szóló hiteles konstatálásaira figyelve nehéz nem észrevenni: kor és körülmény hogyan csiholják fel benne a féltés (főleg a lyukas emlékezet-től való féltés) akkordjait. Vagy talán nem efféle aggodalmakat pendít meg *A felejtés ellen, az Éjszakai válasz, a Követelsz? És tartozol?*

Bámulatos, ahogyan forrásaira és kortársaira visszaérez. Idegen tőle minden homályos vízió. A divatok és árfolyamok kiszolgáltatottjaival szemben ő nem a hivatkozás minél sűrűbb vadonán át, hanem a lelkesültség, a szeretet nyílt útjain akar eljutni a megértésig. Az így készülő esszéiben a tárgy persze egy pillanatra sem válhat szárazra szívott anyaggá! De e helyt nincs is szó tárgyról; ezt a könyvet a felelősségtudattal eltelt egyéniség jegyzi, aki egyúttal gyöngéd (néhol ironikus) tanú és gyökereihez hű emlékező: ez a könyv tele van az irodalmi közelmúlt és jelen eleven portréival. Kapott-e mostanság előbb betűrajzot másutt Nagy László, Kormos István, érzéstelibb méltatást Hajnóczy Péter, Pinczési Judit, mint a *Szavak a rengetegből* betéteiben? S mennyi finom belátás fedezhető föl még a miniatűrjeiben is, amikor például Jékelyről, Határ Győzőről vagy Pilinszkyról idézi személyes élményeit.

„Jobb dolog hinni, mint kételkedni” – mondta egyszer Ady. Ha az olvasó a *Szavak a rengetegből* felütése előtt elfogad egy mottót, talán érdemes megfontolnia e biztatásnak is hatályos Ady-féle gondolatot. Mert Nagy Gáspár esszégyűjteménye, bár különböző ízlés- és stílusirányú körről fest tablót, a mesterség értelmét illetően nagyon is összetartozó társaságba vezeti be olvasóját. Hívók közé, akiknek (kimondott vagy sugallt) hite túlmutat az írás belvilágán – a szerző szavaival: „kultúra: nemzetet megtartó erőforrás”. Amelyben kinek ne volna érdeke inkább hinni, mint kételkedni.

KELEMEN LAJOS

(*Tisztatáj Könyvek, Szeged, 2004,*
432 oldal, 2950 Ft)

...or not to be
Molnár Ferenc levelei
Darvas Lilihez

Rejtett sorozat megjelentetését kezdte el két évvel ezelőtt a Petőfi Irodalmi Múzeum, kéziratárának különleges értékeit közrebocsátva. A formailag különböző kötetek, melyeket a feltárt dokumentumok lelőhelye mégis összekapcsol, 2002-ben Ady Endre, idén pedig Molnár Ferenc életének korábban ismeretlen vonatkozásait adják közre. Mindket-

tő a magyar kiadványok világának ritka képviselője: bibliofília, szaktudomány és ismeretterjesztés találkozik bennük illusztrációs anyaguk, formátumuk és nyomdai kiállításuk, szövegekészítésük és szövegértelmezésük, valamint a dokumentumok mögött álló hatásos személyiségek kiválasztása folytán. Sőt, némi exkluzivitást sem nélkülöznek, amit a viszonylag kis példányszám és a szűkített sorszámozás biztosít.

A második kötet, melyet a sorozat szerkesztője, Varga Katalin rendezett sajtó alá, egy sikeres író és egy sikeres színész nő kapcsolatának levelekben tükröződő világát mutatja be; Molnár Ferenc 1924. január 11-e és 1945. július 31-e közötti sorait tartalmazza, pontosan 66 küldeményt. Az egyik legolvasottabb magyar ifjúsági regény írója és Darvas Lili egyaránt az ismeretlenségből indultak és a hírnévbe értek, számtalan kitűnni vágyó ifjú és leány álmait valósítva meg. A postai üzenetek hatása emiatt várhatóan kétszeres: az irodalom- és színháztudomány számára eddig ismeretlen tények, összefüggések feltárásával járhatnak, nem beszélve arról az érdeklődésről, amelyet e két életút a legszélesebb olvasóközönségben kiválthat.

Az előzetes elvárásokat a kötet a legmesszebbmenőig beteljesíti, sőt meg is haladja. A levelezés kezdetét és végét ugyanis, mintha csak Molnár Ferenc életét is megírta volna valaki, „árnyak” kísérik: Fedák Sári, az első